

Kulturdepartementet
Postmottak<@kud.dep.no

INNSPILL TIL UTREDNING OM KUNSTNERØKONOMIEN

Vi i Forbundet Frie Fotografer (FFF), takker for muligheten til å komme med innspill angående kunstnerøkonomien. Den igangsatte kunstnerundersøkelsen kan fremskaffe konkret og etterlengtet kunnskap om kunstnerens situasjon. Vi antar at denne kommer til å vise mye av det samme som kunstnerundersøkelsen fra 2008, men håper at resultatene av undersøkelsen vil føre til målrettede tiltak i stipendpolitikken, trygdellovgivning og andre ordninger som kan støtte den frie kunstproduksjon i Norge og bidra til at kunstnere får et verdig og fruktbart arbeidsliv.

For de fleste kunstnere er arbeidslivet et sammensatt foretak. Kunstproduksjon er selvfølgelig den viktigste brikken i et kunstnerskap, men selvpromotering og anskaffelse av produksjonsmidler samt levebrød, krever også tid og krefter. Vårt ønske er at kunstnere skal få flere ben å stå på økonomisk, noe som vil bidra til et levende og mangfoldig kunstliv i Norge.

I forhold til utredningen om kunstnerens økonomi ser vi disse punktene som viktige i forhold til å skape et bredere økonomisk grunnlag for kunstnere:

1. Ett tiltak som kan styrke næringspotensialet og etterspørselsperspektivet for kunstnere er innføring av en innkjøpsordning for fotobøker.¹ En slik ordning er en fremragende og nytenkende måte å sikre kunstproduksjon, kulturbevaring og kunstneres levebrød på. Dette vil øke synligheten av norske fotobøker, og bøkene vil på denne måten kunne nå ut til et mye større publikum. Den vil også sikre produksjon, skape en økt oppmerksomhet rundt foto som kunstuttrykk og derfor skape et større nedslagsfelt og derved styrke næringspotensialet.
2. Vi ønsker at kunstprodusenter skal ha gode og stabile støtteordninger og derfor mener vi at en økning i antall stipender er avgjørende for å sikre en langsiktighet og soliditet i produksjonen. I sammenheng med denne diskusjonen er det også viktig i ta i betraktning de spesielle mekanismene som er i det norske kunstarenaen, som skiller det fra andre næringer, slik for eksempel Ingvild Krogvig påpeker i sin artikkel på kunstkritikk.no².
3. Arbeidet med utstillingshonorar som bl.a. de fire billedkunst organisasjonene FFF, NBK, NK og STS har foreslått en prøveordning for, kan være et av de manglende pilarene i en kunstnerøkonomi. Store deler av dagens kunstproduksjon forholder seg til en større offentlig debatt gjennom visninger i museums- og gallerisituasjon hvor omsetning av kunstverkene er en tilgjengeliggjøring av kunst, og en interaksjon med kunst, er det primære, ikke nødvendigvis en monetær omsetning. I forståelsen av et begrep som etterspørselsperspektivet er det viktig å få inn at besøkende på utstillinger og formidlingsaktiviteter igangsatt med utgangspunkt i kunstopplevelser, er en viktig aktør. I tillegg er det viktig at man får en lik og relevant utregningsmodell for alle statsstøttede visningssteder når det gjelder visningsvederlag. På sikt bør ordningen også gjelde fylkeskommunale støttede visningsarenaer.
4. Som en forlengelse av det forrige punktet foreslår vi at utredningsgruppen også utreder mulighetene for en styrkning og videreføring av DKS. Dette er en ordning som fungerer godt etter hensiktene. Ordning er også et viktig element i ønsket om å styrke næringspotensialet og etterspørselsperspektivet for kunstnere.
5. Praktikantordningen som UKS lanserte en skisse på i 2013 er også et fruktbart tiltak, både for unge nyutdannede kunstnere og et godt og stabiliserende tiltak for etablerte kunstnere.
6. Kunstnere må sikres pensjonsordninger og permisjonsordninger på lik linje med andre arbeidstagere. Bl.a har billedkunstnerens manglende mulighet for fast ansettelse, i motsetning til andre kunstarter, mye å si for billedkunstnerens vanskelige kår under permisjoner (for eksempel fødselsperm.) og etter oppnådd pensjonsalder.
7. En vektlegging av næringskompetanse tidlig i utdannelsen kan være et tiltak.

¹ Dette kommer som et eget innspill.

² <http://www.kunstkritikk.no/kommentar/den-pinlige-presenten/>

8. Regelverket rundt tolltariffen, som fastslår hva som er kunst og ikke, må oppdateres slik at det gjenspeiler dagens situasjon rundt verksproduksjon. Slik situasjonen er i dag bruker mange samtidskunstnere mye ekstra og unødvendig arbeidstid på arbeid knyttet til import/eksport-problematikk for egne verk, og må også betale/legge ut for toll (penger de ofte ikke har) på verk som vurderes etter et gammeldags regelverk, og som ikke forholder seg til dagens kunstbilde og oppfatning av hva et kunstverk er og kan bestå av.

Avslutningsvis vil vi påpeke at på kunstfeltet har etterspørselsperspektivet mange andre fasetter en nødvendigvis omsetningsbetydning. Samtidskunstens vesen er av en slik karakter at der er dypt problematisk å begrense resultatet av en kunstproduksjon til et ferdig omsettelig objekt.

Vi ønsker å poengtere kunstprodusentenes rolle: i de siste årenes kulturløft har institusjonenes kunstformilende rolle blitt tilgodesett. Det vi som faginstans i forhold til kunstprodusentene erfarer, er en ikke fullt så tilstedeværende interesse for kunstnerens situasjon. Vi vil gjerne få poengtere den direkte støtten til produksjonsleddet, gjennom kunstnerstipendene, som grunnleggende for den frie ytring og kritiske holdning utøverne er eksponenter av.

Katinka Maraz
Styreleder
Forbundet Frie Fotografer

Siv Hofsvang
Vikarierende daglig leder
Forbundet Frie Fotografer

KUD
Innspill til høring om kunstnerøkonomien
v/ Vigdis Moe Skarstein

Oslo 14.08.2014

VEDRØRENDE OPPRETTELSE AV EN STATLIG INNKJØPSORDNING OG BERGING AV ALLEREDE UTGITTE NORSKE FOTOBØKER

Forbundet Frie Fotografer (FFF) vil med dette oppfordre regjeringen til å bevilge midler til en innkjøpsordning for norske fotobøker i tillegg til en øremerket pott hos Norsk Kulturråd til produksjonsstøtte av fotobøker. I stortingsmeldingen om visuell kunst er dette nevnt spesielt, men det er ikke fulgt opp i statsbudsjettet for 2013.

Med fotoboken menes bøker som har en hovedvekt på fotografisk materiale. Derunder også bøker uten tekst. Bøkene er av kunst-fotografisk og dokumentarisk art, og tar for seg samtidsaktuelle temaer og stiller spørsmål ved vår visuelle kultur.

Innkjøpsordningen bør forvaltes og drives frem av Norsk Kulturråd. FFF ønsker i samarbeid med Norsk Kulturråd å nedsette en kommisjon som utarbeider kriterier for hvilke bøker som skal kjøpes inn og få støtte i en slik ordning.

Fotoboken er en svært god formidlingskanal for fotografi, da den i motsetning til utstillinger som har kort visningstid, lever tilnærmet evig.

Fra 2009 har FFF årlig arrangert seminaret "*Flere Sider Fotografi*", nå "*Oslo Fotobok Festival*" i samarbeid med Fotogalleriet, som belyser fotoboken som fenomen og kunstnerisk virkemiddel.

Vi har hvert år hatt forskjellige innfallsvinkler til fotoboken. I 2014 ser vi på fotoboken og kritikeren i dagspressens manglende oppmerksomhet rundt utgivelser og fotoboken som inspirasjon for andre kunstfelt. I det første seminaret: *Flere sider fotografi 2009*, ble fotoboken belyst som fenomen og kunstnerisk virkemiddel, og under seminaret ble det tydelig at det i Norge er svært liten oppmerksomhet rundt fotobøker sammenlignet med for eksempel Sverige.

Fotografene publiserer ofte bøkene sine selv eller på små forlag og oppnår derfor ikke så stor distribusjon. Fotobøker blir sjeldent anmeldt i norske dagsaviser, noe som kan begrunnes i nettopp

den manglende tilgjengeligheten og derfor den varierende allmenne forståelse av dette mediet. Det finnes i dag noen små forlag (Teknisk Industri m.fl.) som har spesialisert seg på fotobøker. Større forlag (Forlaget Press/Flamme/Font.) gir ut fotobøker, men her er terskelen høyere for fotografene for å få den utgitt da de er mer markedstilpasset. Felles for disse forlagene er at fotografene selv må bistå det økonomiske. Det forlagene kan tilby er distribusjon og et marked.

En innkjøpsordning vil øke synligheten av norske fotobøker, og bøkene vil på denne måten kunne nå ut til et mye større publikum. Den vil også sikre produksjon, skape en økt oppmerksomhet og derfor skape et større nedslagsfelt.

I stortingsmeldingen om visuell kunst er det lagt inn et forslag om en selektiv innkjøpsordning på 1550 eks. som viser at man har forstått nødvendigheten av å satse på fotobøker, men fordi kunstneriske bokutgivelser er i en særstilling, (fotografene betaler arbeidstid, redaksjonelt arbeid og trykk selv) så går vi inn for en innkjøpsordning med flere titler men i færre eksemplarer. Vi ser for oss ca. 500 eksemplarer fordi det vil komme til å være en selektiv ordning, slik at utgiver ikke på forhånd kan vite om boken blir innkjøpt. Samtidig foreslår vi å beholde en tilskuddsordning til produksjon av bøker gjennom Norsk Kulturråd slik det faktisk er i dag. Men vi ønsker at det skal *øremerkes* en pott som går spesielt til dette formålet. Fordi det i dag kommer inn under ordningen "publikasjoner" som har fire søknadsfrister i året og mottar ca. 850 søknader i hver omgang er ordningen ikke tilstrekkelig for å imøtekomme den årlig produksjonen av fotobøker. Dette vil være en ordning som er overkommelig for både utgiver/kunstner og likevel være en god måte å få spredd kompetanse omkring fotografiet som uttrykksmiddel og at fotoboken får et større nedslagsfelt hos allmenheten. Det er viktig for FFF at vi er med å utarbeide kriterier for støtte og er med i komiteen som skal ivareta ordningen.

Norske biblioteker trenger fotobøker

I vår mediale hverdag konfronteres vi med en stadig økende billedbruk, for eksempel bruker dagspressen 50% av sin trykkflate til fotografi. Vi ser bilder på busser/trikker og i det offentlige rom (bymøbler) styrt av økonomiske interesser. Disse bildene er med på å danne vår oppfatning av verden. Billedflyten er med på å forme vår sosiale virkelighet, da bildene interpreterer virkeligheten vi har foran oss hver dag. Fotobøkene hjelper oss å forstå og organisere denne billedflyten slik at vi får et bevisst forhold til de kommunikative aspekter i bildet, for slik å bedre vår visuelle fortolkningsevne. Fotografi er den nye folkekunsten. I vår globaliserte og visuelle kultur forholder barn og unge seg daglig til visuelt materiale via for eksempel Facebook og blogger. Men vet vi som enkeltpersoner egentlig hvilken kraft et fotografi har og hva den latente konsekvensen kan være? De fleste fotografier barn og unge ser er nettpubliserte bilder, som pga. internettets natur er lavoppløslige bilder som ikke yter fotografiene rettferdighet. Mange fotografer legger mye inn i bildekvalitet og nyanser som går tapt i skjermvisninger. Boken kan vise bildene i stor oppløsning, man kan i stor grad bestemme leseretningen til betrakter. Boken er en fysisk gjenstand som man kan ha med seg et helt liv. Vi er selvfølgelig med på at det å styrke det digitale er viktig for kvaliteten på det som er mulig å se på internett, men det er ingen motsetning mellom å styrke boken og bokens plass i samfunnet og det å fokusere på det digitale. Vi ser det som en gjensidig forsterkning.

Fotobøker kan brukes i flere enn kunsthaglige programområder, her kan nevnes samfunnsfag, historie, norsk og selvfølgelig medier og kommunikasjon. Ser vi på listen av utgitte norske fotobøker så har de svært ofte samfunnsdebatteerende temaer og vil slik passe svært godt til pensum i den norske skole og utdanningsinstitusjoner.

En innkjøpsordning for norske fotobøker vil gjøre manglende undervisningsmateriale tilgjengelig for norske skoler.

Produksjonskostnadene til en fotobok

I de fleste tilfeller der det gis støtte er bare deler av produksjonen dekket av støttebidrag som for eksempel fra Norsk Kulturråd, Norsk Fotografisk Fond og Stiftelsen Fritt Ord. Produksjonstiden varierer fra 1-4 år avhengig av hvor raskt midlene er på plass. (Se vedlagte budsjetter som viser hvordan slike produksjoner ser ut kostnadsmessig). Det er ingen mulighet for kunstnere å søke om arbeidsutgifter i forbindelse med en produksjon og dette ønsker vi at skal komme inn under bokproduksjon støtteordningen hos Norsk kulturråd. Ved at man kan søke dekning av 50% av lønnskostnadene.

En innkjøpsordning vil styrke det kamerabaserte kunstfeltet, effektivisere produksjonen og distribusjon av fotobøker. En konsekvens av dette vil bedre levekår og arbeidsvilkår for vår faggruppe. Og forhåpentlig en større vilje til å omtale fotoboken i norsk dagspresse.

Realisering

FFF foreslår en treårig prøveordning der det kjøpes inntil 15 titler á 500 eksemplarer pr år. Det bør oppnevnes en fagkomité Undervalg/vurderingsutvalg for fotobøker Under fagutvalget for litteratur som sitter i anslagsvis 3 år og arbeider med en årlig vurdering av innkommet materiale. Ordningen bør gjelde fotobøker der hovedfokuset ligger på det billedmessige innholdet og en høy grad av profesjonalitet. Bøkene bør ha minst en av følgende kriterier: kunstnerisk, dokumentarisk, poetisk, reflekterende og/eller debatterende kvaliteter.

FFF ønsker en offentlig ordning som forvaltes av Norsk Kulturråd.

Tilbakevirkende kraft / berging

Det produseres i dag i snitt mellom 15-30 fotobøker i året (se vedlegg). Ser man på listen fra Nasjonalbiblioteket og Fotogalleriet over hittil utgitte bøker, vil det ligge et viktig arbeid i å kjøpe inn allerede utgitte titler før bøkene går tapt.

FFF anbefaler at det gjøres et innkjøp av bøker produsert henholdsvis de siste 20 årene.

Forbundet frie fotografer står gjerne til disposisjon dersom det skulle være spørsmål rundt søknaden.

Med vennlig hilsen
Katinka Maraz.
Styreleder
Forbundet Frie Fotografer

